

๕. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

[จาก ธมฺมปทฏฐกถา (จตุตฺโถ ภาโค) ปณฺฑิตวคฺควณฺณนา]

เรื่องย่อ อภิธาน สาระในเรื่อง อัตถโยชนา อ่าน-สวด-พูดบาลี ฝึกทำปัญหา

พระอาจารย์ผู้สอน : พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

๑. เรื่องย่อ

[สรรสาระ ตัวละครมีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร]

ตัวละคร (บุคคลต่าง ๆ ในเรื่อง)

เวรัญชพราหมณ์ / ภิกษุ ๕๐๐ รูป / พระโมคคัลลานเถระ /
พ่อค้าม้า / พวกกินเดนประมาณ ๕๐๐ คน / พระศาสดา

บุคคล	บทบาท
เวรัญชพราหมณ์	เวรัญชพราหมณ์ทูลนิมนต์พระศาสดาพร้อมภิกษุ ๕๐๐ รูป ให้จำพรรษาเมืองเวรัญชา มารดลใจเวรัญชพราหมณ์มิให้เกิดสติปรารภถึงพระศาสดาแม้สักวันหนึ่ง
ภิกษุ ๕๐๐ รูป	เมืองเวรัญชาเป็นเมืองข้าวแพง พวกภิกษุเที่ยวบิณฑบาตก็ไม่ได้บิณฑบาต จึงลำบากมาก พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า “ดูเถิด ผู้มีอายุทั้งหลาย ในเวลาเกิดทุพภิกขภัย พวกกินเดนเหล่านี้มิได้แสดงวิการอะไร ๆ ในเมืองเวรัญชา แต่บัดนี้กินโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้แล้ว เที่ยวแสดงอาการแปลก ๆ เป็นอเนกประการ ส่วนพวกภิกษุ สงบอยู่ แม้ในเมืองเวรัญชา ถึงในบัดนี้ ก็พากันอยู่อย่างสงบเสงี่ยมเหมือนกัน”
พระโมคคัลลาน-เถระ	พวกภิกษุเที่ยวบิณฑบาตก็ไม่ได้บิณฑบาต จึงลำบากมาก พระโมคคัลลาน-เถระมีความประสงค์ไปบิณฑบาตอุตตรกุรุทวีป พระศาสดาทรงห้าม
พ่อค้าม้า	พ่อค้าม้าจัดแจงข้าวแดงเพื่อภิกษุเหล่านั้น พระศาสดาประทับอยู่เมืองเวรัญชาสิ้นไตรมาส ทรงอำลาเวรัญชพราหมณ์แล้วเสด็จไปยังสาวัตถี

พวกกินเดน ประมาณ ๕๐๐ คน	ชาวกรุงสาวัตถีถวายภัตแด่พระศาสดาแล้ว กาลนั้นพวกกินเดนประมาณ ๕๐๐ คน พวกเขากินโภชนะอันประณีตที่เหลือจากภิกษุ ก็นอนหลับ ลุกขึ้นแล้วไปสู่ฝั่งแม่น้ำ แผดเสียงโห่ร้อง กระโดดโลดเต้น เล่นกัน ทั้งภายในวิหารและภายนอกวิหาร
พระศาสดา	พระศาสดาประทับอยู่เมืองเวรัญชาสิ้นไตรมาส ทรงอำลาเวรัญชพราหมณ์แล้ว เสด็จไปยังสาวัตถี พระศาสดาเสด็จไปโรงธรรมแล้วตรัสถามภิกษุ ทราบความแล้วตรัสว่า “แม้ในกาลก่อน คนกินเดนเหล่านี้เกิดในกำเนิดลา เป็นลา ๕๐๐ ได้ดื่มน้ำมีรสน้อยอันเลว ซึ่งถึงการนับว่า ‘น้ำหาง’ เพราะความที่เขาเอาน้ำขยำกากอันเป็นเดนซึ่งเหลือจากน้ำลูกจันทน์มีรสชุ่ม ที่ม้าสินธพชาติอาชาไนย ๕๐๐ ดื่มแล้ว จึงกรองด้วยผ้าเปลือกปอเก่า ๆ เป็นเหมือนเมาน้ำหวาน เที่ยวร้องเอ็ดอึงอยู่” พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเว้นธรรมคือความโลภแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่มีวิการเลย ทั้งในเวลาถึงสุข ทั้งในเวลาถึงทุกข์อย่างนี้” เมื่อจะทรงแสดงธรรมสืบต่ออนุสนธิ ได้ตรัสพระคาถาว่า “สัตบุรุษทั้งหลายย่อมเว้นในธรรมทั้งปวงแล สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมไม่บ่นเพ้อเพราะความปรารถนากาม บัณฑิตทั้งหลายอันสุขหรือทุกข์ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลง” ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็นต้น

๒. อภิธาน

[คำศัพท์-พจนานุกรม, ท่องจำ-บริกรรม]

ศัพท์นาม (สุทธนาม สัพพนาม สมาสนาม ตัทธิตนาม กิตนาม และนิบาต)

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ	อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ	พฺราหฺมเณน	อันพราหมณ์
มยา	อันข้าพเจ้า	นิมนฺติโต	ทูลนิมนต์แล้ว
อิมํ	นี้	ปญฺจหิ	ห้า
ธมฺมเทสนํ	ซึ่งพระธรรมเทศนา	ภิกฺขุสเตหิ	ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท.
สตฺถา	อ.พระศาสดา	สทฺธึ	กับ
เชตวเน	ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน	วสฺสํ	ซึ่งพรรษา
วิหรนฺโต	เมื่อประทับอยู่	เวรญฺโช	ชื่อว่าเวรัญชะ
ปญฺจสเต	ผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ	พฺราหฺมโณ	อ.พราหมณ์
ภิกฺขู	ซึ่งภิกษุ ท.	มาราวฏฺเฏน	อันเครื่องหมุนไปทั่วแห่งมาร
อารพฺภ	ทรงปรารภ	อาวฏฺโฏ	ให้หมุนไปทั่วแล้ว
เทสนา	อ.เทศนา	เอกทิวสํ	ในวันหนึ่ง
เวรญฺชายํ	ในเมืองชื่อว่าเวรัญชา	ปิ, อปิ	แม้
สมุฏฺฐิตา	ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว	สตฺถารํ	ซึ่งพระศาสดา
ปฐมโพธิยํ	ในกาลเป็นที่ตรัสรู้ครั้งแรก	สตึ	ยังสติ
หิ	ดังจะกล่าวโดยพิสดาร	น	ไม่
ภควา	อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า	เวรญฺชา	อ.เมืองชื่อว่าเวรัญชา
เวรญฺชํ	สู่เมืองชื่อว่าเวรัญชา	ทุพฺภิกฺขา	มีภิกษาอันบุคคลหาได้โดยยาก
คนฺตฺวา	เสด็จไปแล้ว	ภิกฺขู	อ.ภิกษุ ท.
เวรญฺเชน	ชื่อว่าเวรัญชะ	สนฺตรพาหิรํ	ทั้งเป็นไปกับด้วยภายในทั้งมีในภายนอก

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
เวรญฺชํ	สู่เมืองชื่อว่าเวรัญชา	เอว	นั่นเทียว
ปิณฺฑาย	เพื่อก้อนข้าว	ตตฺถ	นั้น
จริตฺวา	เที่ยวไปแล้ว	(เวรญฺชายํ)	(ในเมืองชื่อว่าเวรัญชา)
ปิณฺฑปาตํ	ซึ่งบิณฑบาต	เตมาสํ	ตลอดประชุมแห่งเดือนสาม
อลภนฺตา	เมื่อไม่ได้	วสิตฺวา	ประทับอยู่แล้ว
เตสํ (ภิกฺขูนํ)	(เพื่อภิกษุ ท.) เหล่านั้น	อปโลเกตฺวา	ทรงอำลาแล้ว
อสฺสวาณิชกา	ผู้ขายซึ่งม้า	เตน	นั้น
ปตฺถปตฺถปูลกํ	อันมีข้าวแดงมีแล่งหนึ่งและแล่งหนึ่งเป็นประมาณ	(พฺราหฺมเณน)	(อันพราหมณ์)
ภิกฺขํ	ซึ่งภิกษา	กตสกฺการ-สมฺมาโน	ผู้มีสักการะและสัมมานะอันพราหมณ์กระทำแล้ว
เต (ภิกฺขู)	(ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น	สรเณสุ	ในสรณะ ท.
ทิสฺวา	เห็นแล้ว	ปติฏฺฐาเปตฺวา	ให้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
มหาโมคฺคลฺลานตฺ-เถโร	อ.พระมหาโมคคัลลานะผู้เถระ	ตโต	นั้น
ปฐวิยา	ซึ่งโอชะอันเกิดแต่แผ่นดิน	(เวรญฺชโต)	(จากเมืองชื่อว่าเวรัญชา)
โภเชตุกาโม	ผู้ใคร่เพื่ออันให้ฉัน	นิกฺขนฺโต	เสด็จออกไปแล้ว
อุตฺตรกุรุๆ	สู่ทวีปชื่อว่าอุตตรกุรุ	อนุปุพฺเพน	โดยลำดับ
จ	ด้วย	จาริกํ	สู่ที่จาริก
ปเวเสตุกาโม	ผู้ใคร่เพื่ออันให้เข้าไป	จรมาโน	เสด็จเที่ยวไปอยู่
ตํ	นั้น	เอกสฺมึ	หนึ่ง
ปริตฺตาโส	อ.ความสะดุ้งรอบ	สมเย	ในสมัย
อิจฺฉาจารํ	ซึ่งความประพฤติด้วยอำนาจแห่งความอยาก	สาวตฺถึ	ซึ่งพระนครชื่อว่าสาวัตถี
วชฺเชตฺวา	เว้นแล้ว	ปตฺวา	เสด็จถึงแล้ว

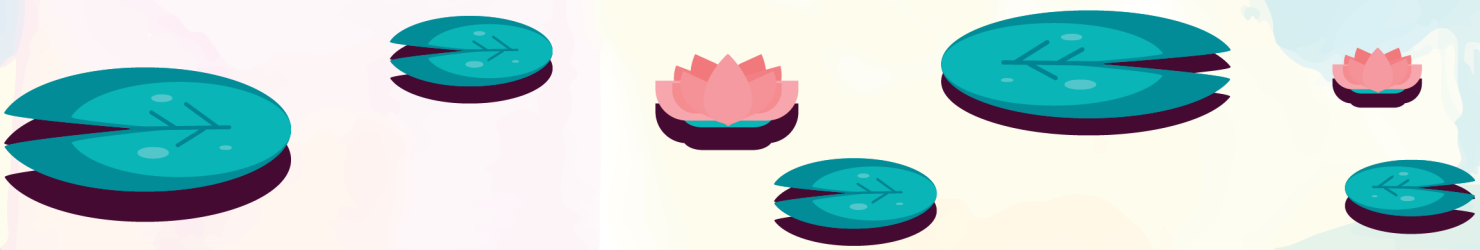
นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
สาวตฺถิวาสิโน	ผู้อยู่ในพระนครชื่อว่าสาวัตถีโดยปกติ	อนาจารํ	ซึ่งอนาจาร
สตฺถุ	แก่พระศาสดา	ธมฺมสภายํ	ในโรงเป็นที่กล่าวกับเป็นที่แสดงซึ่งธรรม
อาคนฺตุกภตฺตานิ	ซึ่งภัตเพื่อภิกษุผู้จรมา ท.	กถํ	ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว
ตทา	ในกาลนั้น	อิติ	ว่า...ดังนี้
ปน	ก็	อาวุโส	ดูก่อนท่านผู้มีอายุ
ปญฺจสตมตฺตา	ผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ	อิเม	เหล่านี้
วิฆาสาทา	ผู้เคี้ยวกินซึ่งวัตถุอันเป็นเดน	ทุพฺภิกฺขกาเล	ในกาลแห่งเมืองชื่อว่าเวรัญชามีภิกษาอันบุคคลหาได้โดยยาก
นิสฺสาย	อาศัยแล้ว	กญฺจิ	อะไร ๆ
อนฺโตวิหาเร	ในภายในแห่งวิหาร	วิการํ	ซึ่งวิการ
ภุตฺตาวเสสานิ	อันเหลือลงจากโภชนะอันภิกษุฉันแล้ว	อิทานิ	ในกาลนี้
นิทฺทายิตฺวา	ประพฤติหลับแล้ว, หลับแล้ว	เอวรูปานิ	มีอย่างนี้เป็นรูป
อุฏฺฐาย	ลุกขึ้นแล้ว	ปณีตโภชนานิ	ซึ่งโภชนะอันประณีต ท.
นทีตีรํ	สู่ฝั่งแห่งแม่น้ำ	ภุญฺชิตฺวา	บริโภคแล้ว
คนฺตฺวา	ไปแล้ว	อเนกปฺปการํ	อันมีประการมิใช่หนึ่ง
นทนฺตา	บันลืออยู่	ทสฺเสนฺตา	แสดงอยู่
วคฺคนฺตา	โห่ร้องอยู่	อุปสนฺตรูปา	ผู้มีรูปอันเข้าไปสงบแล้ว
มลฺลมุฏฺฐิยุทฺธํ	รบด้วยกำมือแห่งคนปล้ำ	(หุตฺวา)	(เป็น, เป็นแล้ว)
ยุชฺฌนฺตา	รบอยู่	วิหริตฺวา	อยู่แล้ว
กีฬนฺตา	เล่นอยู่	อุปสนฺตา	เข้าไปสงบแล้ว
อนฺโตวิหาเร	ในภายในแห่งวิหาร	ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุ ท.
พหิวิหาเร	ในภายนอกแห่งวิหาร	กึ	อะไร

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
(วจนำ)	(ซึ่งคำ)	สงฺขฺยำ	ซึ่งการนับ
ปุจฺฉิตฺวา	ตรัสถามแล้ว, ถามแล้ว	คตำ	อันถึงแล้ว
อิทำ (วจนำ)	(ซึ่งคำ) นี้	อปฺปรสำ	อันมีรสน้อย
นาม	ชื่อ	นิหีนำ	อันเลว
(วจเน)	(ครั้นเมื่อคำ)	ปวิตฺวา	ดื่มแล้ว
(ภิกฺขูหิ)	(อันภิกษุ ท.)	มธุมตฺตา	ผู้เมาแล้วเพราะน้ำหวาน
วุตฺเต	กราบทูลแล้ว, กล่าวแล้ว	วิย	ราวกะ
ปุพฺเพ	ในกาลก่อน	นทนฺตา	บันลืออยู่
เอเต	เหล่านั่น	รญฺญา	อันพระราชา
คทฺรภโยนิยำ	ในกำเนิดแห่งลา	เตสำ (คทฺรภานำ)	(ของลา ท.) เหล่านั้น
นิพฺพตฺตา	บังเกิดแล้ว	สทฺทำ	ซึ่งเสียง
ปญฺจสตา	มีร้อยห้าเป็นประมาณ	สุตฺวา	ทรงสดับแล้ว, ฟังแล้ว
คทฺรภา	เป็นลา	ปุจฺฉิเตน	(อันเขา) ถามแล้ว
อาชานียสินฺธวานำ	อันม้าสินธพตัวอาชาไนย ท.	โพธิสตฺเตน	อันพระโพธิสัตว์
อลฺลรสมุทฺทิก-ปานกปีตาวเสสำ	อันเหลือลงจากน้ำดื่มอันเขากระทำด้วยลูกจันทน์มีรสอันสดอันม้าสินธพตัวอาชาไนย ท. ดื่มแล้ว	รญฺโญ	แก่พระราชา
อุจฺฉิฏฺฐกสฏฺฐำ	ซึ่งกากอันเป็นเดน	กถิตำ	(อันเขา) กราบทูลแล้ว
อุทเกน	ด้วยน้ำ	กิริยำ	ซึ่งกิริยา
มทฺทิตฺวา	ขยำแล้ว	ทสฺเสนฺโต	เมื่อทรงแสดง
มกจิปิโลติกาหิ	ด้วยผ้าเก่าอันสำเร็จแล้วด้วยเปลือกปอ ท.	ปิตฺวา	เพราะดื่ม
ปริสฺสาวิตตฺตา	เพราะความเป็นแห่งน้ำอันเขากรองแล้ว	มโท	อ.ความเมา
วาโลทกำ	น้ำหาง	ชายติ	ย่อมเกิด

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
ปิตฺวาน	เพราะดื่ม	สุขิตกาเล	ในการแห่งตนถึงแล้วซึ่งสุข
รสํ	ซึ่งรส	ทุกฺขิตกาเล	ในการแห่งตนถึงแล้วซึ่งทุกข์
ปณีตํ	อันประณีต	นิพฺพิการา	ผู้มีวิการออกแล้ว
สินฺธวานํ	แก่ม้าสินธพ ท.	อนุสนฺธึ	ซึ่งอนุสนธิ
อปฺปํ	อันน้อย	ฆเฏตฺวา	สืบต่อ, สืบต่อแล้ว
ปิวิตฺวาน	ดื่มแล้ว	ธมฺมํ	ซึ่งธรรม
นิหีนชจฺโจ	ตัวมีชาติอันเลว	เทเสนฺโต	เมื่อทรงแสดง
เตน (รเสน)	(อันรส) นั้น	คาถํ	ซึ่งพระคาถา
ผุฏฺโฐ	ถูกต้องแล้ว	สพฺพตฺถ	ทั้งปวง
โธรยฺหสีโล	ตัวมีธุระอันตนพึงนำไปเป็นปกติ	เว	แล
กุลมฺหิ	ในตระกูล	(ธมฺเมสุ)	(ในธรรม ท.)
ชาโต	เกิดแล้ว	กามกามา	ผู้ใคร่ซึ่งกาม
อคฺครสํ	ซึ่งรสอันเลิศ	สนฺโต	อ.สัตบุรุษ ท.
ปิวิตฺวา	ดื่มแล้ว	สุเขน	อันสุข
วาโลทกชาตกํ	ซึ่งวาโลทกชาดก	ผุฏฺฐา	ถูกต้องแล้ว
วิตฺถาเรน	โดยพิสดาร	ทุกฺเขน	อันทุกข์
กเถตฺวา	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว	อุจฺจาวจํ	ทั้งสูงทั้งต่ำ
เอวํ	ด้วยประการฉะนี้	(อาการํ)	(ซึ่งอาการ)
สปฺปุริสา	อ.สัตบุรุษ ท.	ตตฺถ (ปเทสุ)	(ในบท ท.) เหล่านั้นหนา
โลภธมฺมํ	ซึ่งธรรมคือความโลภ	ปญฺจกฺขนฺธาทิ-เภเทสุ	อันต่างด้วยธรรมมีขันธ์ห้าเป็นต้น
วิวชฺเชตฺวา	เว้นขาดแล้ว	สพฺพธมฺเมสุ	ในธรรมทั้งปวง ท.

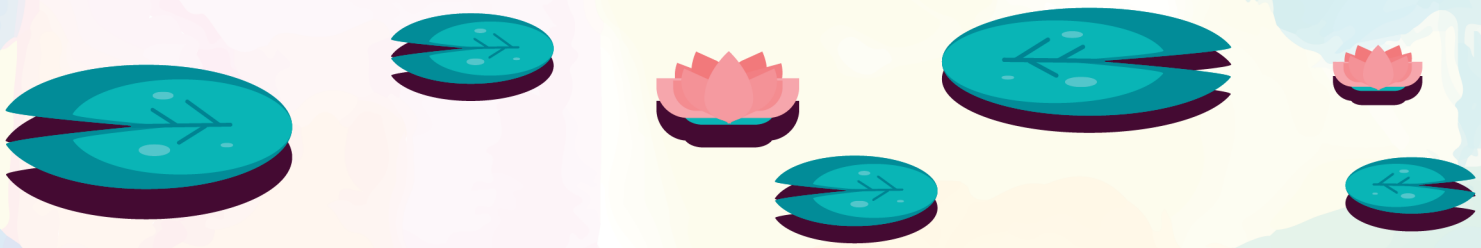
นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
สุปุริสา	อ.บุรุษผู้ดี ท.	ปุตฺตทารสฺส	แก่บุตรและทาระ
อรหตฺตมคฺค-ญาเณน	ด้วยอรหัตมรรคญาณ	ราชโจราทีนำ	มีราชภัยและโจรภัยเป็นต้น
อปกฑฺฒนฺตา	เมื่อคร่าออก	วเสน	ด้วยอำนาจ
ฉนฺทราคำ	ซึ่งความกำหนัดด้วยอำนาจแห่งความพอใจ	ทฺวิปทจตุปฺปเทสุ	ตัวมีเท้าสองและมีเท้าสี่
กาเม	ซึ่งกาม ท.	โกจิ	อะไร ๆ
กามยนฺตา	ผู้ใคร่อยู่	อุปทฺทโว	อ.อุปัทวะ
กามเหตุ	เพราะเหตุแห่งกาม	-อิติอาทีนิ	มีคำว่า...ดังนี้เป็นต้น
กามการณา	เพราะกามเป็นเหตุ	(วจนานิ)	(ซึ่งคำ ท.)
พุทฺธาทโย	มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น	ตถา	เหมือนอย่างนั้น
อตฺตนา	ด้วยตน	วตฺวา	ครั้นกล่าวแล้ว
ปรำ (ปุคฺคลำ)	(ยังบุคคล) อื่น	อาม	ขอรับ, ครับ
เย (ภิกฺขู)	(อ.ภิกษุ ท.) เหล่าใด	ภนฺเต	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
หิ	ก็	สพฺเพสำ	ทั้งปวง
ภิกฺขาย	เพื่อภิกษา	โน	แก่ข้าพเจ้า ท., ของข้าพเจ้า ท.
ปวิฏฺฐา	เข้าไปแล้ว	เคหำ	อ.เรือน
อิจฺฉาจาเร	ในความประพฤติด้วยอำนาจแห่งความอยาก	ปหูตนฺนปานำ	เป็นเรือนมีข้าวและน้ำอันบุคคลพึงดื่มเพียงพอแล้ว
ฐิตา	ตั้งอยู่แล้ว	อิธ (ฐาเน)	(ในที่) นี้
กึ	หรือ	อตฺตานำ	ซึ่งตน
อุปาสก	ดูก่อนอุบาสก	นิมนฺตาเปตฺวา	ให้นิมนต์แล้ว
สุขำ	อ.ความสุข	อิทำ	นี้
เต	ของท่าน	อุภยำ	ทั้งสอง

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
(การณ์)	(ซึ่งเหตุ)	เทสนาวสาเน	ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา
อถวา	หรือ, อีกอย่างหนึ่ง	พหู (ชนา)	(อ.ชน ท.) ผู้มาก
อฏฺฐหิ	แปด	โสตาปตฺติผลาทีนิ	มีโสดาปัตติผลเป็นต้น
โลกธมฺเมหิ	อันโลกธรรม ท.	(อริยผลานิ)	(ซึ่งอริยผล ท.)
ตุฏฺฐิภาวมงฺกุภาว-วเสน	ด้วยอำนาจแห่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ยินดีและความเป็นแห่งบุคคลผู้เก้อ	อิติ	ดังนี้แล
วา	หรือ, หรือว่า	นิฏฺฐิตำ	จบแล้ว
วณฺณภณน-อวณฺณภณน-วเสน	ด้วยอำนาจแห่งการกล่าวซึ่งคุณอันบุคคลพึงพรรณนาและการกล่าวซึ่งโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา		

ศัพท์กิริยาอาขยาต

อาขยาต	คำแปล	อาขยาต	คำแปล
(วุจฺจเต)	(จะกล่าว)	(กเถม)	(ย่อมกล่าว)
กเถสิ	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว	วิจรึสุ	เที่ยวไปแล้ว
อุปคจฺฉิ	ทรงเข้าจำแล้ว	ชายติ	ย่อมเกิด
อุปฺปาเทสิ	ให้เกิดขึ้นแล้ว	สญฺชายติ	ย่อมเกิด
อโหสิ	ได้เป็นแล้ว	มชฺชติ	ย่อมเมา
กิลมึสุ	ลำบากแล้ว	โหนฺติ	ย่อมเป็น
ปญฺญาเปสุ	จัดแจงแล้ว	อาห	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว
ปฏิกฺขิปิ	ตรัสห้ามแล้ว	วชนฺติ	ย่อมเว้น
วิหรึสุ	อยู่แล้ว	ลปยนฺติ	ย่อมบ่นเพ้อ
วิหาสิ	ประทับอยู่แล้ว, อยู่แล้ว	ทสฺสยนฺติ	ย่อมแสดง
กรึสุ	กระทำแล้ว	วิชหนฺติ	ย่อมเว้นขาด
วสนฺติ	ย่อมอยู่, อยู่อยู่	ลปนฺติ	ย่อมบ่นเพ้อ
จรนฺติ	ย่อมประพฤติ	ลปาเปนฺติ	ย่อมให้บ่นเพ้อ
สมุฏฺฐาเปสุ	ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว	(โหติ)	(ย่อมมี)
ปสฺสถ	จงดู	วทนฺติ	ย่อมกล่าว
ทสฺเสสุ	แสดงแล้ว	นตฺถิ	ย่อมไม่มี
วิจรนฺติ	ย่อมเที่ยวไป	วสถ	จงอยู่
วิหรนฺติ	ย่อมอยู่	กโรนฺติ	ย่อมกระทำ
กเถถ	ย่อมกล่าว	ปาปุณึสุ	บรรลุแล้ว

๓. สาระในเรื่อง

[สารธรรมในเรื่อง คาถา และอรรถกถา]

บัณฑิตไม่แสดงอาการขึ้นลง

“สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต
สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺตีติ.

สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเลิกละ คือไม่ติดในธรรมทั้งปวง
ผู้สงบแล้ว ย่อมไม่เพ้อเพราะความใคร่ในกาม บัณฑิตทั้งหลาย
ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลงเพราะประสบสุขหรือทุกข์

สัปบุรุษทั้งหลายท่านหายห่วง
ผู้สงบไม่ละเมอเพ้อรำคาญ
ปวงบัณฑิตสมัยสุขมาถูกต้อง
ไม่แสดงอาการอันวิกล

สิ่งทั้งปวงเครื่องรัดสัตว์สังขาร
เพราะความร่านในกามที่ลามลน
หรือพบพ้องทุกข์หนักสักร้อยหน
ประพฤติตนสูงต่ำผิดธรรมดา

(จากหนังสือคาถาพระธรรมบทคำกลอน)

คำว่า ธรรมทั้งปวง ในที่นี้ หมายถึง ธรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล สัตบุรุษ ในที่นี้ ท่านหมายเอาพระอริยบุคคลมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น พระอริยเจ้าทั้งหลายย่อมไม่ติดทั้งในบุญและในบาป ท่านจึงเรียกว่า “**ปุญฺญปาปปหีโน** ผู้ละบุญและบาปได้แล้ว” แม้ในพระนิพพาน ท่านก็มิได้ติดอยู่ มิได้เพลินอยู่ เพราะความเพลินทุกอย่างเป็นมูลแห่งทุกข์ (นัยมูลปริยายสูตร มัชฌิมนิกาย มูปัณณาสก์)

พระศาสดาทรงแสดงธรรมเป็นประดุจเรือหรือแพสำหรับข้ามฝั่ง เมื่อข้ามฝั่งได้แล้วก็ขึ้นไปจากเรือ ไม่ต้องติดอยู่ในเรือ การประพฤติธรรมก็ฉันนั้น ธรรมเป็นเหมือนเรือหรือแพ สังสารวัฏเหมือนน้ำ

หรือมหาสมุทร นิพพานเหมือนฝั่งโน้นที่เราต้องการไปให้ถึง เมื่อถึงฝั่งโน้นคือนิพพานแล้วก็ทิ้งเรือทั้งแพได้ ไม่ต้องติดอยู่ในเรือหรือแพนั้น

เพราะฉะนั้น พระศาสดาจึงตรัสว่า สัตบุรุษทั้งหลายย่อมไม่ติดอยู่ในธรรมทั้งปวง ทรงแสดงว่าไม่เพียงแต่อธรรมเท่านั้นที่ทรงสอนให้ละ แม้แต่ธรรมก็ทรงสอนให้ละเสีย แต่ต้องละอธรรมก่อน แล้วจึงละธรรมในภายหลัง ถ้าละธรรมก่อนก็ไม่อาจให้ถึงฝั่งได้ เหมือนคนทิ้งเรือเสียตั้งแต่ยังมิทันได้ข้ามฝั่งรังแต่จะจมน้ำตาย เป็นเหยื่อของปลาร้ายในสาคร

ในบาทคาถาที่ ๒ ว่า “ผู้สงบแล้ว ย่อมไม่เพ้อเพราะความใคร่ในกาม” มีอธิบายโดยย่อ ดังนี้ :-

ผู้สงบแล้วจากกาม ตั้งแต่พระอนาคามีขึ้นไป จนถึงพระพุทธเจ้าเป็นผู้ละกามราคะได้แล้ว กามไม่สามารถทำให้ท่านเหล่านั้นบ่นเพ้อรำพันถึงได้อีก ดวงจิตของท่านสงบผ่องแผ้วจากกาม

ความจริง ในชีวิตของปุถุชน ไม่มีอะไรก่อความวุ่นวายให้มนุษย์ยิ่งไปกว่าความใคร่ในกาม มันทำให้คนเสียคนมามากต่อมากแล้ว ปุถุชนบ่นเพ้อและทะเลาะกันก็ด้วยเรื่องกามเป็นเหตุ

คำว่า “กาม” ที่กล่าวถึงนี้หมายทั้ง วัตถุกาม และ กิเลสกาม

วัตถุกาม คือ สิ่งอันน่าใคร่ กล่าวคือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ กิเลสกาม คือ ตัวความใคร่เพราะความดำริถึงรูปเป็นต้นนั้น ท่านเรียกว่า สังกัปปราคะ

คนที่บ่นเพ้อหากามเป็นส่วนใหญ่ ตราบใดที่ใจยังเป็นอย่างนี้ ความสงบอันแท้จริงก็มีไม่ได้ ถูกกามกระทบกระทั่งอยู่เสมอ เสมือนใบไม้ที่ต้องไหวเพราะแรงลม

ผู้สงบแล้ว ย่อมไม่บ่นเพ้อเอง และไม่ทำผู้อื่นให้บ่นเพ้อ คือไม่ติดใจในสิ่งใด และไม่ทำให้ผู้อื่นติดใจในตน

ในบาทคาถาที่ ๓ และที่ ๔ ว่า “บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลงเพราะประสบสุขหรือทุกข์” มีอธิบาย ดังนี้ :-

เมื่อบุคคลยังมีชีวิตอยู่ ยังกระโดดโลดเต้นอยู่ในโลก และใจยังพัวพันอยู่ด้วยกิเลสบ้าง กุศลบ้าง สุขและทุกข์ก็ย่อมจะผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาในสนามคือดวงใจของบุคคลนั้น ตามแรงรับ-ส่งแห่งกรรมที่เขาได้กระทำมา ชีวิตมนุษย์จึงเป็นเสมือนสนามสำหรับทดลองแรงกรรมของแต่ละคน สุขและทุกข์เป็นเครื่องประกอบอันสำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ การดำเนินชีวิตนั้นเป็นศิลปะของแต่ละบุคคล แต่จุดประสงค์

ก็เพื่อให้ถึงความสุข พ้นไปจากความทุกข์ การจะบรรลุจุดประสงค์ได้เพียงใดนั้น ก็แล้วแต่ศิลปะการดำเนินและการดำรงชีวิตของเขานั้น

พวกฮีโดนิสท์ (Hedonist) เห็นว่าความสุขเป็นความดีในชีวิตของมนุษย์ ความสุขเป็นจุดประสงค์ (aim) อันสูงสุดของมนุษย์ พวกฮีโดนิสท์มีหลายสายด้วยกัน ไม่ขอนำมากล่าวในที่นี้เพราะมีเรื่องมากเกินต้องการในที่นี้

พระพุทธศาสนาเห็นด้วยเหมือนกันว่า มนุษย์เราทุกคนต้องการความสุข เกลียดชังความทุกข์ แต่ขอร้องให้แสวงหาความสุขโดยชอบธรรม ไม่แสวงหาความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น ตรงกันข้ามแม้ตนเองจะทุกข์บ้าง แต่ถ้าเป็นความสุขของผู้อื่นก็ควรทำ

อย่างไรก็ตาม สุขทุกข์ทั้งสอง เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน เกิดขึ้นชั่วคราวแล้วดับไป สุขเกิดขึ้นเพราะทุกข์เปิดช่องว่างไว้ให้ ส่วนความทุกข์ก็เหมือนกัน เกิดขึ้นเพราะความสุขเปิดช่องว่างไว้ให้ เมื่อใดใจเปี่ยมด้วยความสุข ความทุกข์ก็ย่อมเข้ามาไม่ได้

เมื่อเห็นอย่างแจ้งชัดด้วยปัญญาในความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสุขและทุกข์นี้ บัณฑิตทั้งหลายจึงไม่แสดงอาการขึ้นลงเพราะสุขและทุกข์ ประสบทุกข์ก็ไม่ซบเซา มีความสุขก็ไม่เมาในความสุขนั้น

(จากหนังสือธรรมบท ทางแห่งความดี เล่ม ๒ หน้า ๙๐ เรียบเรียงโดยอาจารย์วศิน อินทสระ)

๔. อัตถโยชนา

[การแปลโดยพยัญชนะและโดยอรรถ]

เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ.

ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ

(**มยา** อันข้าพเจ้า **วุจฺจเต** จะกล่าว).

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุ ๕๐๐ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ ว่า **“สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ”** เป็นต้น.

สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจสเต ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **วิหรนฺโต** เมื่อประทับอยู่ **เชตวเน** ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน **อารพฺภ** ทรงปรารภ **ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท. **ปญฺจสเต** ผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ **กเถสิ** ตรัสแล้ว **อิมํ ธมฺมเทสนํ** ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ **สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺตีติ** ว่า **สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ** ดังนี้เป็นต้น.

พระธรรมเทศนาตั้งขึ้นที่เมืองเวรัญชา.

เทสนา เวรญฺชายํ สมุฏฺฐิตา.

เทสนา อ.เทศนา **สมุฏฺฐิตา** ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว **เวรญฺชายํ** ในเมืองชื่อว่าเวรัญชา.

ความพิสดารว่า ครั้งปฐมโพธิกาล พระผู้มีพระภาคเสด็จไปเมืองเวรัญชา อันพราหมณ์ชื่อเวรัญชะทูลนิมนต์แล้ว จึงเสด็จจำพรรษาพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป.

ปฐมโพธิยํ หิ ภควา เวรญฺชํ คนฺตฺวา เวรญฺเชน พฺราหฺมเณน นิมนฺติโต ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ วสฺสํ อุปคจฺฉิ.

หิ ดังจะกล่าวโดยพิสดาร **ปฐมโพธิยํ** ในกาลเป็นที่ตรัสรู้ครั้งแรก **ภควา** อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า **คนฺตฺวา** เสด็จไปแล้ว **เวรญฺชํ** สู่เมืองชื่อว่าเวรัญชา **เวรญฺเชน พฺราหฺมเณน นิมนฺติโต** ผู้- อันพราหมณ์ชื่อว่าเวรัญชะ -ทูลนิมนต์แล้ว **อุปคจฺฉิ** ทรงเข้าจำแล้ว **วสฺสํ** ซึ่งพรรษา **ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ** กับ ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท. ห้า.

เวรัญชพราหมณ์ ถูกมารดลใจ มิให้เกิดสติปรารภถึงพระศาสดา แม้สักวันหนึ่ง.

เวรญฺโช พฺราหฺมโณ มาราวฏฺฏเนน อาวฏฺโฏ เอกทิวสมฺปิ สตฺถารํ อารพฺภ สตึ น อุปฺปาเทสิ.

พฺราหฺมโณ อ.พราหมณ์ **เวรญฺโช** ชื่อว่าเวรัญชะ **มาราวฏฺฏเนน อาวฏฺโฏ** ผู้- อันเครื่องหมุนไปทั่วแห่งมาร -ให้หมุนไปทั่วแล้ว **สตฺถารํ อารพฺภ สตึ น อุปฺปาเทสิ** ไม่ ยังสติ ปรารภ ซึ่งพระศาสดา ให้เกิดขึ้นแล้ว **เอกทิวสมฺปิ** แม้ในวันหนึ่ง.

แม้เมืองเวรัญชาได้เป็นเมืองข้าวแพงแล้ว.

เวรญฺชาปิ ทุพฺภิกฺขา อโหสิ.

เวรญฺชาปิ แม้ อ.เมืองชื่อว่าเวรัญชา **ทุพฺภิกฺขา** เป็นเมืองมีภิกษาอันบุคคลหาได้โดยยาก **อโหสิ** ได้เป็นแล้ว.

พวกภิกษุเที่ยวไปบิณฑบาต ตลอดเมืองเวรัญชา ทั้งภายในภายนอก เมื่อไม่ได้บิณฑบาต จึงลำบากมาก.

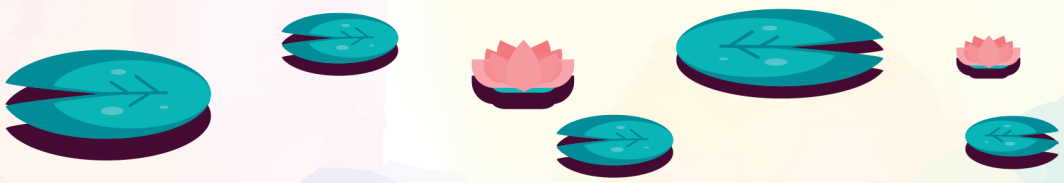
ภิกฺขู สนฺตรพาหิรํ เวรญฺชํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตํ อลภนฺตา กิลมึสุ.

ภิกฺขู อ.ภิกษุ ท. **จริตฺวา** เที่ยวไปแล้ว **เวรญฺชํ** สู่เมืองชื่อว่าเวรัญชา **สนฺตรพาหิรํ** ทั้งเป็นไปกับด้วยภายในทั้งมีในภายนอก **ปิณฺฑาย** เพื่อก้อนข้าว **อลภนฺตา** เมื่อไม่ได้ **ปิณฺฑปาตํ** ซึ่งบิณฑบาต **กิลมึสุ** ลำบากแล้ว.

พวกพ่อค้าม้าจัดแจงภิกษา มีข้าวแดงราวแล่งหนึ่ง ๆ เพื่อภิกษุเหล่านั้น.

เตสํ อสฺสวาณิชกา ปตฺถปตฺถปูลกํ ภิกฺขํ ปญฺญาเปสุ.

(**ชนา** อ.ชน ท.) **อสฺสวาณิชกา** ผู้ขายซึ่งม้า **ปญฺญาเปสุ** จัดแจงแล้ว **ภิกฺขํ** ซึ่งภิกษา **ปตฺถปตฺถปูลกํ** อันมีข้าวแดงมีแล่งหนึ่งและแล่งหนึ่งเป็นประมาณ **เตสํ (ภิกฺขูนํ)** (เพื่อภิกษุ ท.) เหล่านั้น.

พระมหาโมคคัลลานเถระเห็นภิกษุเหล่านั้นลำบาก ได้มีความประสงค์จะให้ภิกษุฉันง้วนดิน และประสงค์จะให้พวกภิกษุเข้าไปสู่อุตตรกุรุทวีปเพื่อบิณฑบาต.

เต กิลมนฺเต ทิสฺวา มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร ปถวึ โภเชตุกาโม อุตฺตรกุรุ จ ปิณฺฑาย ปเวเสตุกาโม อโหสิ.

มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร อ.พระมหาโมคคัลลานะผู้เถระ **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **เต (ภิกฺขู)** (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น **กิลมนฺเต** ผู้ลำบากอยู่ **(ภิกฺขู) ปถวึ โภเชตุกาโม (จ)** เป็นผู้ใคร่เพื่ออัน- (ยังภิกษุ ท.) -ให้ฉัน ซึ่งโอชะอันเกิดแต่แผ่นดิน (ด้วย) **อุตฺตรกุรุ ปิณฺฑาย ปเวเสตุกาโม จ** เป็นผู้ใคร่เพื่ออัน- (ยังภิกษุ ท.) -ให้เข้าไป สู่ทวีปชื่อว่าอุตตรกุรุ เพื่อก้อนข้าว ด้วย **อโหสิ** ได้เป็นแล้ว.

พระศาสดาได้ทรงห้ามท่านเสีย.

สตฺถา ตํ ปฏิกฺขิปิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **ปฏิกฺขิปิ** ตรัสห้ามแล้ว **ตํ (มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรํ)** (ซึ่งพระมหาโมคคัลลานะผู้เถระ) นั้น.

แม้ในวันหนึ่ง พวกภิกษุมิได้มีความสะดุ้งเพราะปรารภบิณฑบาต.

ภิกฺขูนํ เอกทิวสมฺปิ ปิณฺฑปาตํ อารพฺภ ปริตฺตาโส นาโหสิ.

ปริตฺตาโส อ.ความสะดุ้งรอบ **อารพฺภ** ปรารภ **ปิณฺฑปาตํ** ซึ่งบิณฑบาต **น อโหสิ** ไม่ได้มีแล้ว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุ ท. **เอกทิวสมฺปิ** แม้ในวันหนึ่ง.

ภิกษุทั้งหลายเว้นความประพฤติด้วยอำนาจความอยากแล อยู่แล้ว.

อิจฺฉาจารํ วชฺเชตฺวาว วิหรึสุ.

(**เต ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น) **วชฺเชตฺวาว** เว้นแล้ว เทียว **อิจฺฉาจารํ** ซึ่งความประพฤติด้วยอำนาจแห่งความอยาก **วิหรึสุ** อยู่แล้ว.

พระศาสดาประทับอยู่ที่เมืองเวรัญชานั้นสิ้นไตรมาสแล้ว ทรงอำลาเวรัญชพราหมณ์

สตฺถา ตตฺถ เตมาสํ วสิตฺวา เวรญฺชํ พฺราหฺมณํ อปโลเกตฺวา ...

สตฺถา อ.พระศาสดา **วสิตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **ตตฺถ (เวรญฺชายํ)** (ในเมืองชื่อว่าเวรัญชา) นั้น **เตมาสํ** ตลอดประชุมแห่งเดือนสาม **อปโลเกตฺวา** ทรงอำลาแล้ว **พฺราหฺมณํ** ซึ่งพราหมณ์ **เวรญฺชํ** ชื่อว่าเวรัญชะ

มีสักการะสัมมานะอันพราหมณ์นั้นกระทำแล้ว ทรงให้เขาตั้งอยู่ในสรณะแล้ว เสด็จออกจากเมืองเวรัญชานั้น

เตน กตสกฺการสมฺมาโน ตํ สรเณสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ตโต นิกฺขมฺโต ...

เตน (เวรญฺเชน พฺราหฺมเณน) กตสกฺการสมฺมาโน ผู้มีสักการะและสัมมานะ- (อันพราหมณ์ ชื่อว่าเวรัญชะ) นั้น -กระทำแล้ว **ตํ (เวรญฺชํ พฺราหมณํ)** (ยังพราหมณ์ ชื่อว่าเวรัญชะ) นั้น **ปติฏฺฐาเปตฺวา** ให้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว **สรเณสุ** ในสรณะ ท. **นิกฺขมฺโต** เสด็จออกไปแล้ว **ตโต (เวรญฺชโต)** (จากเมืองชื่อว่าเวรัญชา) นั้น

เสด็จจาริกไปโดยลำดับ สมัยหนึ่ง เสด็จถึงกรุงสาวัตถี ประทับอยู่ในพระเชตวัน

อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เอกสฺมึ สมเย สาวตฺถึ ปตฺวา เชตวเน วิหาสิ.

จรมาโน เสด็จเที่ยวไปอยู่ **จาริกํ** สู่ที่จาริก **อนุปุพฺเพน** โดยลำดับ **ปตฺวา** เสด็จถึงแล้ว **สาวตฺถึ** ซึ่งพระนครชื่อว่าสาวัตถี **เอกสฺมึ สมเย** ในสมัย หนึ่ง **วิหาสิ** ประทับอยู่แล้ว **เชตวเน** ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน.

ชาวกรุงสาวัตถี กระทำอาคันตุกภัตร แด่พระศาสดาแล้ว.

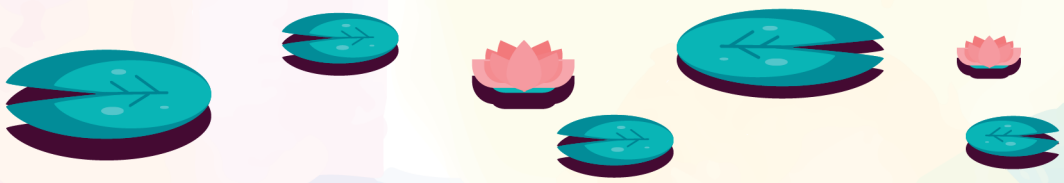
สาวตฺถิวาสิโน สตฺถุ อาคนฺตุกภตฺตานิ กรึสุ.

(**ชนา** อ.ชน ท.) **สาวตฺถิวาสิโน** ผู้อยู่ในพระนครชื่อว่าสาวัตถีโดยปกติ **กรึสุ** กระทำแล้ว **อาคนฺตุก-ภตฺตานิ** ซึ่งภัตเพื่อภิกษุผู้จรมา ท. **สตฺถุ** แก่พระศาสดา.

ก็ในกาลนั้น พวกกินเดนประมาณ ๕๐๐ คน อาศัยพวกภิกษุอยู่ภายในวิหาร นั่นเอง.

ตทา ปน ปญฺจสตมตฺตา วิฆาสาทา ภิกฺขู นิสฺสาย อนฺโตวิหาเรเยว วสนฺติ.

ปน ก็ **ตทา** ในกาลนั้น (**ชนา** อ.ชน ท.) **วิฆาสาทา** ผู้เคี้ยวกินซึ่งวัตถุอันเป็นเดน **ปญฺจสตมตฺตา** ผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท. **วสนฺติ** อยู่อยู่ **อนฺโตวิหาเร เอว** ในภายในแห่งวิหารนั่นเทียว,

พวกเขากินโภชนะอันประณีต ที่เหลือจากภิกษุทั้งหลายฉันแล้ว ก็นอนหลับ ลุกขึ้นแล้ว ไปสู่ฝั่งแม่น้ำ

เต ภิกฺขูนํ ภุตฺตาวเสสานิ ปณีตโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นิทฺทายิตฺวา อุฏฺฐาย นทีตีรํ คนฺตฺวา ...

เต (ชนา) (อ.ชน ท.) เหล่านั้น **ภุญฺชิตฺวา** บริโภคแล้ว **ปณีตโภชนานิ** ซึ่งโภชนะอันประณีต ท. **ภิกฺขูนํ ภุตฺตาวเสสานิ** อันเหลือลงจากโภชนะ- อันภิกษุ ท. -ฉันแล้ว **นิทฺทายิตฺวา** หลับแล้ว **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **คนฺตฺวา** ไปแล้ว **นทีตีรํ** สู่ฝั่งแห่งแม่น้ำ

แผดเสียงโห่ร้อง กระโดด โลดเต้น ซ้อมมวยปล้ำ เล่นกันอยู่ ประพฤติแต่อนาจารเท่านั้น ทั้งภายในวิหาร ทั้งภายนอกวิหาร.

นทนฺตา วคฺคนฺตา มลฺลมุฏฺฐิยุทฺธํ ยุชฺฌนฺตา กีฬนฺตา อนฺโตวิหาเรปิ พหิวิหาเรปิ อนาจารเมว จรนฺติ.

นทนฺตา บันลืออยู่ **วคฺคนฺตา** โห่ร้องอยู่ **ยุชฺฌนฺตา** รบอยู่ **มลฺลมุฏฺฐิยุทฺธํ** รบด้วยกำมือแห่งคนปล้ำ **กีฬนฺตา** เล่นอยู่ **จรนฺติ** ย่อมประพฤติ **อนาจารํ เอว** ซึ่งอนาจารนั่นเทียว **อนฺโตวิหาเรปิ** ในภายในแห่งวิหารบ้าง **พหิวิหาเรปิ** ในภายนอกแห่งวิหารบ้าง.

พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า

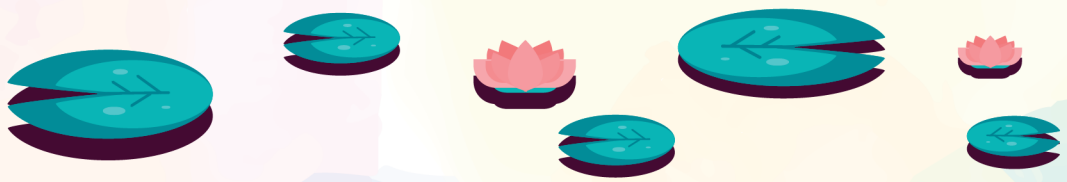
ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ * *[“ปสฺสถาวุโส, ฯเปฯ อุปสนฺตาว วิหรนฺตีติ.]* *

(**ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท.) **กถํ** ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว **อิติ** ว่า “ปสฺสถาวุโส ฯเปฯ อุปสนฺตาว วิหรนฺติ” **อิติ** ดังนี้ **สมุฏฺฐาเปสุ** ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว **ธมฺมสภายํ** ในโรงเป็นที่กล่าวกับเป็นที่แสดงซึ่งธรรม

“ดูเถิด ผู้มีอายุทั้งหลาย,

*** ปสฺสถาวุโส,**

อาวุโส ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (**ตุมฺเห** อ.ท่าน ท.) **ปสฺสถ** จงดู,

ในเวลาเกิดทุพภิกขภัย พวกกินเดนเหล่านี้ มิได้แสดงวิการอะไร ๆ ในเมืองเวรัญชา,

อิเม วิฆาสาทา ทุพฺภิกฺขกาเล เวรญฺชายํ กญฺจิ วิการํ น ทสฺเสสุ,

(**ชนา** อ.ชน ท.) **วิฆาสาทา** ผู้เคี้ยวกินซึ่งวัตถุอันเป็นเดน **อิเม** เหล่านี้ **น ทสฺเสสุ** ไม่แสดงแล้ว **กญฺจิ วิการํ** ซึ่งวิการ อะไร ๆ **เวรญฺชายํ** ในเมืองชื่อว่าเวรัญชา **(เวรญฺชาย) ทุพฺภิกฺขกาเล** ในกาล-(แห่งเมืองชื่อว่าเวรัญชา) -มีภิกษาอันบุคคลหาได้โดยยาก,

แต่บัดนี้ กินโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้แล้ว เที่ยวแสดงอาการแปลก ๆ เป็นอเนกประการ

อิทานิ ปน เอวรูปานิ ปณีตโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา อเนกปฺปการํ วิการํ ทสฺเสนฺตา วิจรนฺติ,

ปน แต่ว่า **อิทานิ** ในกาลนี้ (**อิเม ชนา** อ.ชน ท. เหล่านี้) **ภุญฺชิตฺวา** บริโภคแล้ว **ปณีตโภชนานิ** ซึ่งโภชนะอันประณีต ท. **เอวรูปานิ** อันมีอย่างนี้เป็นรูป **ทสฺเสนฺตา วิจรนฺติ** ย่อมเที่ยว แสดงอยู่ **วิการํ** ซึ่งวิการ **อเนกปฺปการํ** อันมีประการมิใช่หนึ่ง,

ส่วนภิกษุสงบอยู่แม้ในเมืองเวรัญชา ถึงในบัดนี้ก็พากันอยู่อย่างสงบเสงี่ยมเหมือนกัน.

ภิกฺขู ปน เวรญฺชายปิ อุปสนฺตรูปา วิหริตฺวา อิทานิปิ อุปสนฺตาว วิหรนฺติ.

ปน ส่วนว่า **ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท. **อุปสนฺตรูปา** เป็นผู้มีรูปอันเข้าไปสงบแล้ว (**หุตฺวา** เป็น) **วิหริตฺวา** อยู่แล้ว **เวรญฺชายปิ** แม้ในเมืองชื่อว่าเวรัญชา **อุปสนฺตาว** เข้าไปสงบแล้ว เทียว **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่ **อิทานิปิ** แม้ในกาลนี้.

พระศาสดาเสด็จไปสู่โรงธรรมแล้ว ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดอะไรกัน ?

สตฺถา ธมฺมสภํ คนฺตฺวา “ภิกฺขเว กึ กเถถาติ ปุจฺฉิตฺวา, ...

สตฺถา อ.พระศาสดา **คนฺตฺวา** เสด็จไปแล้ว **ธมฺมสภํ** สู่โรงเป็นที่กล่าวกับเป็นที่แสดงซึ่งธรรม **ปุจฺฉิตฺวา** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุ ท. (**ตุมฺเห** อ.เธอ ท.) **กเถถ** ย่อมกล่าว **กึ (วตฺถุ)** (ซึ่งเรื่อง) อะไร **อิติ** ดังนี้

เมื่อพวกภิกษุกราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้” ดังนี้แล้ว

“อิทนฺนามาติ วุตฺเต,

(**วจเน** ครั้นเมื่อคำ) **อิติ** ว่า (**มยํ** อ.ข้าพระองค์ ท. **กเถม** ย่อมกล่าว **วตฺถุ** ซึ่งเรื่อง) **อิทำ นาม** ชื่อนี้ **อิติ** ดังนี้ (**เตหิ ภิกฺขูหิ** อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว,

ตรัสว่า “แม้ในกาลก่อน คนกินเดนเหล่านี้เกิดในกำเนิดลา เป็นลา ๕๐๐ ได้ดื่มน้ำ มีรสน้อย อันเลว ซึ่งถึงการนับว่า ‘น้ำหาง’ เพราะความที่เขาเอาน้ำขยำกากอันเป็นเดน ซึ่งเหลือจากน้ำลูกจันทน์มีรสชุ่ม ที่ม้าสินธพชาติอาชาไนย ๕๐๐ ดื่มแล้ว จึงกรองด้วยผ้าเปลือกปอเก่า ๆ เป็นเหมือนเมาน้ำหวาน เที่ยวร้องเอ็ดอึงอยู่”

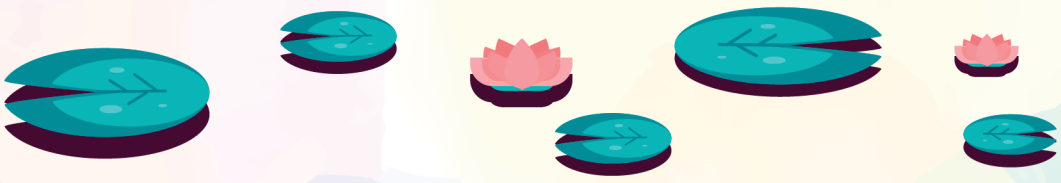
“ปุพฺเพเปเต คทฺรภโยนิยํ นิพฺพตฺตา ปญฺจสตา คทฺรภา หุตฺวา ปญฺจสตานํ อาชานียสินฺธวานํ อลฺลรสมุทฺทิกปานกปีตาวเสสํ อุจฺฉิฏฺฐกสฏฺฐึ อุทเกน มทฺทิตฺวา มกจิปิโลติกาหิ ปริสฺสาวิตตฺตา ‘วาโลทกนฺติ สงฺขฺยं คตํ อปฺปรสํ นิหีนํ ปิวิตฺวา มธุมตฺตา วิย นทนฺตา วิจรึสูติ วตฺวา...

วตฺวา ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **ปุพฺเพปิ** แม้ในกาลก่อน **เอเต (วิฆาสาทา ชนา)** (อ.ชน ท. ผู้เคี้ยวกินซึ่งวัตถุอันเป็นเดน) เหล่านั่น **นิพฺพตฺตา** บังเกิดแล้ว **คทฺรภโยนิยํ** ในกำเนิดแห่งลา **คทฺรภา** เป็นลา **ปญฺจสตา** ตัวมีร้อยห้าเป็นประมาณ **หุตฺวา** เป็น **ปิวิตฺวา** ดื่มแล้ว (**อุทกํ** ซึ่งน้ำ) **อปฺปรสํ** อันมีรสน้อย **นิหีนํ** อันเลว **คตํ** อันถึงแล้ว **สงฺขฺยं** ซึ่งการนับ **อิติ** ว่า **วาโลทกํ** น้ำหาง **อิติ** ดังนี้ **(ปุคฺคเลน)** ***ปญฺจสตานํ อาชานียสินฺธวานํ อลฺลรสมุทฺทิกปานกปีตาวเสสํ อุจฺฉิฏฺฐกสฏฺฐึ*** **อุทเกน** มทฺทิตฺวา **มกจิปิโลติกาหิ (ตสฺส อุทกสฺส)** ปริสฺสาวิตตฺตา เพราะความที่- (แห่งน้ำ นั้น) เป็นน้ำ- (อันบุคคล) ขยำแล้ว *ซึ่งกากอันเป็นเดนอันเหลือลงจากน้ำเป็นเครื่องดื่มอันบุคคลกระทำแล้วด้วยลูกจันทน์อันมีรสอันสด อันม้าสินธพตัวอาชาไนย ท. ตัวมีร้อยห้าเป็นประมาณ ดื่มแล้ว* ด้วยน้ำ -กรองแล้ว ด้วยผ้าเก่าอันสำเร็จแล้วด้วยเปลือกปอ ท. **มธุมตฺตา วิย** เป็นราวกะว่าเมาแล้วเพราะน้ำหวาน (**หุตฺวา** เป็น) **นทนฺตา วิจรึสุ** เที่ยว- บันลืออยู่ -แล้ว **อิติ** ดังนี้

เมื่อจะทรงแสดง กิริยาของลาเหล่านั้นอันพระโพธิสัตว์ ผู้อันพระราชาทรงสดับเสียงของลาเหล่านั้น ตรัสถามแล้ว ได้กราบทูลแด่พระราชา

รญฺญา เตสํ สทฺทं สุตฺวา ปุจฺฉิเตน โพธิสตฺเตน รญฺโญ กถิตํ เตสं กิริยํ ทสฺเสนฺโต ...

ทสฺเสนฺโต เมื่อทรงแสดง **กิริยํ** ซึ่งกิริยา **เตสं (คทฺรภานํ)** (ของลา ท.) เหล่านั้น ***รญฺญา เตสं (คทฺรภานํ) สทฺทं สุตฺวา ปุจฺฉิเตน*** **โพธิสตฺเตน รญฺโญ กถิตं** อัน- อันพระโพธิสัตว์ *ผู้- อันพระราชาทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียง (ของลา ท.) เหล่านั้น ตรัสถามแล้ว* กราบทูลแล้ว แก่พระราชา

ตรัสวาโลทกชาดกนี้โดยพิสดารว่า

* *[“วาโลทกำ อปฺปรสำ นิหีนำ ฯเปฯ น มชฺชติ อคฺครสำ ปิวิตฺวาติ]* **อิมำ วาโลทกชาตกำ วิตฺถาเรน กเถตฺวา ...**

กเถตฺวา ตรัสแล้ว **อิมำ วาโลทกชาตกำ** ซึ่งวาโลทกชาดก นี้ **วิตฺถาเรน** โดยพิสดาร **อิติ** ว่า

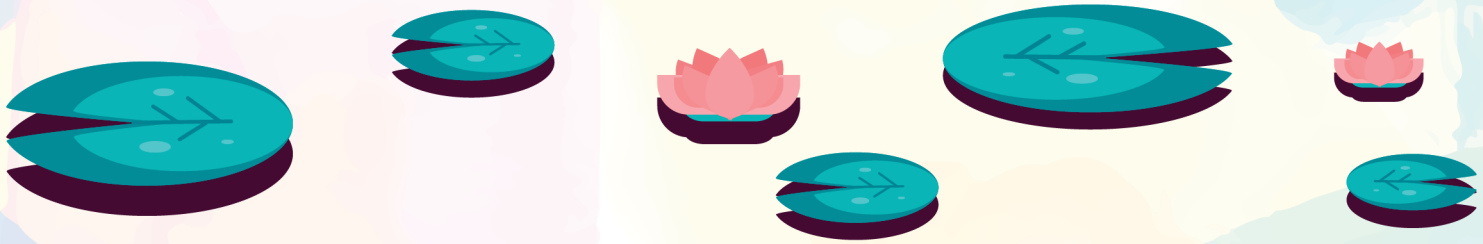
(พระราชาตรัสถามว่า)

“ความเมาย่อมบังเกิดแก่พวกลา เพราะดื่มกินน้ำหาง
มีรสน้อยอันเลว, แต่ความเมาย่อมไม่เกิดแก่ม้าสินธพ
เพราะดื่มรสที่ประณีตนี้ (เหตุอะไรหนอแล ?)

* **“วาโลทกำ อปฺปรสำ นิหีนำ**
ปิตฺวา มโท ชายติ คทฺรภานำ,
อิมญฺจ ปิตฺวาน รสำ ปณีตำ
มโท น สญฺชายติ สินฺธวานำ.

(**ราชา** อ.พระราชา **ปุจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า)

มโท อ.ความเมา **ชายติ** ย่อมเกิด **คทฺรภานำ** แก่ลา ท. **ปิตฺวา** เพราะดื่ม **วาโลทกำ** ซึ่งน้ำหาง **อปฺปรสำ** อันมีรสอันน้อย **นิหีนำ** อันเลว, **จ** แต่ว่า **มโท** อ.ความเมา **น สญฺชายติ** ย่อมไม่เกิด **สินฺธวานำ** แก่ม้าสินธพ ท. **ปิตฺวาน** เพราะดื่ม **รสำ** ซึ่งรส **ปณีตำ** อันประณีต **อิมำ** นี้ (**กึ นุ โข การณำ** อ.เหตุ อะไร หนอ แล (**อิติ** ดังนี้)

(พระโพธิสัตว์กราบทูลว่า)

ข้าแต่พระราชา ผู้เป็นจอมนรชน ลานั้นเป็นสัตว์มีชาติเลว
ดื่มน้ำมีรสน้อย อันรสนั้นถูกต้องแล้วย่อมเมา, ส่วนม้าอาชาไนย
ผู้เอาธุระเสมอ เกิดในตระกูล (ที่ดี) ดื่มรสที่เลิศแล้ว หาเมาไม่”

อปฺปมฺปิวิตฺวาน นิหีนชจฺโจ
โส มชฺชตี เตน ชนินฺท ผุฏฺโฐ,
โธรยฺหสีโล จ กุลมฺหิ ชาโต
น มชฺชตี อคฺครสํ ปิวิตฺวาติ *[อิมํ วาโลทกชาตกํ วิตฺถาเรน กเถตฺวา...]*

(**โพธิสตฺโต** อ.พระโพธิสัตว์ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า)

ชนินฺท ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมแห่งชน **โส (คทฺรโภ)** (อ.ลา) นั้น **นิหีนชจฺโจ** ตัวมีชาติอันเลว **ปิวิตฺวาน** ดื่มแล้ว (**รสํ** ซึ่งน้ำอันมีรส) **อปฺปึ** อันน้อย **เตน (อปฺเปน รเสน) ผุฏฺโฐ** ตัว- (อันน้ำอันมีรสอันน้อยนั้น) -ถูกต้องแล้ว **มชฺชติ** ย่อมเมา, **จ** ส่วนว่า (**สินฺธโว** อ.ม้าสินธพ) **โธรยฺหสีโล** ตัวมีธุระอันตนพึงนำไปเป็นปกติ **ชาโต** เกิดแล้ว **กุลมฺหิ** ในตระกูล **ปิวิตฺวา** ดื่มแล้ว (**อุทกํ** ซึ่งน้ำ) **อคฺครสํ** อันมีรสอันเลิศ **น มชฺชติ** ย่อมไม่เมา (**อิติ** ดังนี้) **อิติ** ดังนี้

ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเว้นธรรมคือความโลภแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่มีวิการเลย ทั้งในเวลาถึงสุข ทั้งในเวลาถึงทุกข์ อย่างนี้” เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า :-

“เอวํ ภิกฺขเว สปฺปุริสา โลภธมฺมํ วิวชฺเชตฺวา สุขิตกาเลปิ ทุกฺขิตกาเลปิ นิพฺพิการาว โหนฺตีติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

(**วตฺวา** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุ ท. **สปฺปุริสา** อ.สัตบุรุษ ท. **วิวชฺเชตฺวา** เว้นขาดแล้ว **โลภธมฺมํ** ซึ่งธรรมคือความโลภ **นิพฺพิการาว** เป็นผู้มีวิการออกแล้วเทียว **(อตฺตโน) สุขิตกาเลปิ** แม้ในกาล- (แห่งตน) -ถึงแล้วซึ่งสุข **(อตฺตโน) ทุกฺขิตกาเลปิ** แม้ในกาล- (แห่งตน) -ถึงแล้วซึ่งทุกข์ **โหนฺติ** ย่อมเป็น **เอวํ** ด้วยประการฉะนี้ **อิติ** ดังนี้ **อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต** เมื่อทรง- สืบต่อ ซึ่งอนุสนธิ -แสดง ซึ่งธรรม **อาห** ตรัสแล้ว **อิมํ คาถํ** ซึ่งพระคาถา นี้ **อิติ** ว่า

“สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเว้น ในธรรมทั้งปวงแล,
สัตบุรุษทั้งหลาย หาใช่ผู้ปรารถนากามบ่นไม่,
บัณฑิตทั้งหลาย อันสุขหรือทุกข์ถูกต้องแล้ว
ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลง.”

“สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต
สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺตีติ.”

สปฺปุริสา อ.สัตบุรุษ ท. **วชนฺติ** ย่อมเว้น (**ธมฺเมสุ** ในธรรม ท.) **สพฺพตฺถ เว** ทั้งปวง แล **สนฺโต** อ.สัตบุรุษ ท. **กามกามา** ผู้ใคร่ซึ่งกาม **น ลปยนฺติ** ย่อมไม่บ่นเพ้อ, **ปณฺฑิตา** อ.บัณฑิต ท. **สุเขน ผุฏฺฐา (วา)** ผู้อันความสุขถูกต้องแล้ว (หรือ) **อถวา ทุกฺเขน (ผุฏฺฐา)** หรือว่า ผู้อันความทุกข์ (ถูกต้องแล้ว) **น ทสฺสยนฺติ** ย่อมไม่แสดง (**อาการํ** ซึ่งอาการ) **อุจฺจาวจํ** ทั้งสูงทั้งต่ำ **อิติ** ดังนี้.

[แก้อรรถ]

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สพฺพตฺถ** ได้แก่ ในธรรมทั้งหมด ต่างโดยธรรมมีขันธ์ ๕ เป็นต้น.

บุรุษดี ชื่อว่า **สปฺปุริสา**.

บทว่า **วชนฺติ** ความว่า สัตบุรุษเมื่อคร่าฉันทราคะออกด้วยอรหัตมรรคญาณ ชื่อว่าย่อมเว้นฉันทราคะ.

บทว่า **น กามกามา** ได้แก่ ผู้ใคร่กาม, (อีกอย่างหนึ่ง) ได้แก่ เพราะเหตุแห่งกาม คือเพราะกามเป็นเหตุ.

สองบทว่า **ลปยนฺติ สนฺโต** ความว่า สัตบุรุษทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ย่อมไม่บ่นเพ้อด้วยตนเองเลย (ทั้ง) ไม่ยังผู้อื่นให้บ่นเพ้อเพราะเหตุแห่งกาม.

จริงอยู่ ภิกษุเหล่าใดเข้าไปเพื่อภิกษา ตั้งอยู่ในอิจฉาจาร กล่าวคำเป็นต้นว่า “อุบาสก บุตร ภรรยาของท่านยังสุขสบายดีหรือ ? อุปัทวะไร ๆ ด้วยสามารถแห่งราชภัยและโจรภัยเป็นต้น มิได้มีในสัตว์ ๒ เท้าและสัตว์ ๔ เท้า ดอกหรือ ?” ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่า ย่อมบ่นเพ้อเอง.

ก็ครั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว (พูด) ให้เขานิมนต์ตนว่า “อย่างนั้น ขอรับ พวกผมทุกคนมีความสุขดี, อุปัทวะไร ๆ มิได้มี, บัดนี้ เรือนของพวกผมมีข้าวน้ำเหลือเฟือ, นิมนต์ท่านอยู่ในที่นี้แหละ” ดังนี้ ชื่อว่า ให้บุคคลอื่นบ่นเพ้อ.

ส่วนสัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมไม่ทำการบ่นเพ้อ แม้ทั้ง ๒ อย่างนี้.

สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน นี้ สักว่าเป็นเทศนา.

อธิบายว่า “บัณฑิตทั้งหลายผู้อันโลกธรรม ๘ ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลงด้วยสามารถแห่งความเป็นผู้ยินดีและความเป็นผู้เก้อเขิน หรือด้วยสามารถแห่งการกล่าวคุณและกล่าวโทษ.”

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

เทสนาวสาเน ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา **พหู (ชนา)** (อ.ชน ท.) ผู้มาก **ปาปุณึสุ** บรรลุแล้ว (**อริยผลานิ** ซึ่งอริยผล ท.) **โสตาปตฺติผลาทีนิ** มีโสดาปัตติผลเป็นต้น **อิติ** ดังนี้แล.

เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป จบ.

ปณฺจสตภิกฺขุวตฺถุ.

ปณฺจสตภิกฺขุวตฺถุ อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ (**นิฏฺฐิตำ** จบแล้ว).

๕. อ่าน สวด พูด บาลี

[ฝึกอ่าน สวด พูด บาลี ในเรื่อง ให้ถูกอักขระวิธี สำเนียง ทำนอง]

ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ.

สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจสเต ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

เทสนา เวรญฺชายํ สมุฏฺฐิตา. ปธมโพธิยํ หิ ภควา เวรญฺชํ คนฺตฺวา เวรญฺเชน พฺราหฺมเณน นิมนฺติโต ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ วสฺสํ อุปคจฺฉิ. เวรญฺโช พฺราหฺมโณ มาราวฏฺฏเนน อาวฏฺโฏ เอกทิวสปิ สตฺถารํ อารพฺภ สตึ น อุปฺปาเทสิ. เวรญฺชาปิ ทุพฺภิกฺขา อโหสิ. ภิกฺขู สนฺตรพาหิรํ เวรญฺชํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตํ อลภนฺตา กิลมึสุ. เตสํ อสฺสวาณิชกา ปตฺถปตฺถปูลกํ ภิกฺขํ ปญฺญาเปสุ. เต กิลมนฺเต ทิสฺวา มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร ปธโวชํ โภเชตุกาโม อุตฺตรกุรุๆ จ ปิณฺฑาย ปเวเสตุกาโม อโหสิ. สตฺถา ตํ ปฏิกฺขิปิ. ภิกฺขูนํ เอกทิวสมฺปิ ปิณฺฑปาตํ อารพฺภ ปริตฺตาโส นาโหสิ. อิจฺฉาจารํ วชฺเชตฺวาว วิหรึสุ. สตฺถา ตตฺถ เตมาสํ วสิตฺวา เวรญฺชํ พฺราหฺมณํ อปโลเกตฺวา เตน กตสกฺการสมฺมาโน ตํ สรเณสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ตโต นิกฺขนฺโต อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เอกสฺมึ สมเย สาวตฺถึ ปตฺวา เชตวเน วิหาสิ. สาวตฺถีวาสิโน สตฺถุ อาคนฺตุกภตฺตานิ กรึสุ. ตทา ปน ปญฺจสตมตฺตา วิฆาสาทา ภิกฺขู นิสฺสาย อนฺโตวิหาเรเยว วสนฺติ. เต ภิกฺขูนํ ภุตฺตาวเสสานิ ปณีตโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นิทฺทายิตฺวา อุฏฺฐาย นทีตีรํ คนฺตฺวา นหนฺตา วคฺคนฺตา มลฺลมุฏฺฐิยุทฺธํ ยุชฺฌนฺตา กีฬนฺตา อนฺโตวิหาเรปิ พหิวิหาเรปิ อนาจารเมว จรนฺติ. ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ “ปสฺสถาวุโส, อิเม วิฆาสาทา ทุพฺภิกฺขกาเล เวรญฺชายํ กญฺจิ วิการํ น ทสฺเสสุ, อิทานิ ปน เอวรูปานิ ปณีตโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา อเนกปฺปการํ วิการํ ทสฺเสนฺตา วิจรนฺติ; ภิกฺขู ปน เวรญฺชายปิ อุปสนฺตรูปา วิหริตฺวา อิทานิปิ อุปสนฺตาว วิหรนฺตีติ. สตฺถา ธมฺมสภํ คนฺตฺวา “ภิกฺขเว กึ กเถถาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิทนฺนามาติ วุตฺเต, “ปุพฺเพเปเต คทฺรภโยนิย นิพฺพตฺตา ปญฺจสตา คทฺรภา หุตฺวา ปญฺจสตานํ อาชานียสินฺธวานํ อลฺลรสมุทฺทิกปานกปีตาวเสสํ อุจฺฉิฏฺฐกสฏฺฐึ อุทเกน มทฺทิตฺวา มกจิปิโลติกาหิ ปริสฺสาวิตตฺตา ‘วาโลทกนฺติ สงฺขยฺ คตํ อปฺปรสํ นิหีนํ ปิวิตฺวา

มธุมตฺตา วิย นทนฺตา วิจรึสูติ วตฺวา รญฺญา เตสํ สทฺทํ สุตฺวา ปุจฺฉิเตน โพธิสตฺเตน รญฺโญ กถิตํ เตสํ กิริยํ ทสฺเสนฺโต

“วาโลทกํ อปฺปรสํ นิหีนํ ปิตฺวา มโท ชายติ คทฺรภานํ
อิมญฺจ ปิตฺวาน รสํ ปณีตํ มโท น สญฺชายติ สินฺธวานํ.
อปฺปมฺปิวิตฺวาน นิหีนชจฺโจ โส มชฺชตี เตน ชนินฺท ผุฏฺโฐ
โธรยฺหสีโล จ กุลมฺหิ ชาโต น มชฺชตี อคฺครสํ ปิวิตฺวาติ

อิมํ วาโลทกชาตกํ วิตฺถาเรน กเถตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว สปฺปุริสา โลภธมฺมํ วิวชฺเชตฺวา สุขิตกาเลปิ ทุกฺขิตกาเลปิ นิพฺพิการาว โหนฺตีติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต
สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺตีติ.”

ตตฺถ สพฺพตฺถาติ ปญฺจกฺขนฺธาทิเภเทสุ สพฺพธมฺเมสุ. สปฺปุริสาติ สุปุริสา. วชนฺตีติ อรหตฺตมคฺคญาเณน อปกฑฺฒนฺตา ฉนฺทราค วิชหนฺติ. น กามกามาติ กาเม กามยนฺตา กามเหตุ กามการณา. ลปยนฺติ สนฺโตติ พุทฺธาทโย สนฺโต กามเหตุ เนว อตฺตนา ลปนฺติ น ปร ลปาเปนฺติ. เย หิ ภิกฺขาย ปวิฏฺฐา อิจฺฉาจาเร จิตา “กึ อุปาสก สุขํ เต ปุตฺตทารสฺส, ราชโจรา ทีน วเสน ทฺวิปทจตุปฺปเทสุ นตฺถิ โกจิ อุปทฺทโวติอาทีนิ วทนฺติ, เต ลปยนฺติ นาม. ตถา ปน วตฺวา “อาม ภนฺเต สพฺเพสํ โน สุขํ, นตฺถิ โกจิ อุปทฺทโว, อิทานิ โน เคหํ ปหูตนฺนปานํ, อิเธว วสถาติ อตฺตานํ นิมนฺตาเปตฺวา ลปาเปนฺติ นาม. สนฺโต ปน อิทํ อุภยมฺปิ น กโรนฺติ. สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขนาติ เทสนามตฺตเมต. อฏฺฐหิ ปน โลกธมฺเมหิ ผุฏฺฐา ตุฏฺฐิภาวมงฺกุภาววเสน วา วณฺณภณนอวณฺณภณนวเสน วา อุจฺจาวจํ อาการ ปณฺฑิตา น ทสฺสยนฺตีติ

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ.

---

๖. ฝึกทำปัญหา

[ปัญหาเก่า (บาลีสนามหลวง) - ปัญหาใหม่ (แบบฝึกหัด)]

จงแปลประโยคต่อไปนี้ <u>โดยพยัญชนะ</u> ให้ถูกต้อง

๑. เทสนา เวรญฺชายํ สมุฏฺฐิตา. ปฐมโพธิยํ หิ ภควา เวรญฺชํ คนฺตฺวา เวรญฺเชน พฺราหฺมเณน นิมนฺติโต ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ วสฺสํ อุปคจฺฉิ. เวรญฺโช พฺราหฺมโณ มาราวฏฺฏเนน อาวฏฺโฏ เอกทิวสปิ สตฺถารํ อารพฺภ สตึ น อุปฺปาเทสิ. เวรญฺชาปิ ทุพฺภิกฺขา อโหสิ. ภิกฺขู สนฺตรพาหิรํ เวรญฺชํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตํ อลภนฺตา กิลมึสุ.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จงแปลประโยคต่อไปนี้ <u>โดยอรรถ</u> ให้ถูกต้อง

๒. เตสํ อสฺสวาณิชกา ปตฺถปตฺถปูลกํ ภิกฺขํ ปญฺญาเปสุ. เต กิลมนฺเต ทิสฺวา มหา-โมคฺคลฺลานตฺเถโร ปฐวึ โภเชตุกาโม อุตฺตรกุรุ จ ปิณฺฑาย ปเวเสตุกาโม อโหสิ. สตฺถา ตํ ปฏิกฺขิปิ. ภิกฺขูนํ เอกทิวสมฺปิ ปิณฺฑปาตํ อารพฺภ ปริตฺตาโส นาโหสิ. อิจฺฉาจารํ วชฺเชตฺวาว วิหรึสุ. สตฺถา ตตฺถ เตมาสํ วสิตฺวา เวรญฺชํ พฺราหฺมณํ อปโลเกตฺวา เตน กตสกฺการสมฺมาโน ตํ สรเณสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ตโต นิกฺขนฺโต อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เอกสฺมึ สมเย สาวตฺถึ ปตฺวา เชตวเน วิหาสิ.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....